

บทที่ 3 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้านี้เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยซึ่งกับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคในบ้านคลองวัดไร่ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยคณะผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ชาวไทยซึ่งที่อาศัยอยู่ในบ้านคลองวัดไร่ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวนประชากรทั้งหมด 387 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มแบบแยกประเภท (Stratified random sampling) โดยการแยกประเภทประชากรที่มีคุณสมบัติอย่างเดียวกันไว้ด้วยกัน แล้วสุ่มตัวอย่างแต่ละประเภท โดยอาศัยการสุ่มแบบง่ายอย่างมีระบบ (ประคอง, 2535)

ซึ่งผลการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนและผู้ที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมานานกว่า 25 ปี โดยใช้ประชากร (ครัวเรือน) ของหมู่บ้านคลองวัดไร่ มีจำนวน 387 ครัวเรือน โดยใช้ความคลาดเคลื่อน 0.05 จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane)

ทาโรยามาเน (Yamane: 580-581) ได้กำหนดเพื่อคำนวณกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้มีค่าความเชื่อมั่น 95 % หรือระดับนัยสำคัญที่ 0.05 คือ

$$n = N / (1 + Ne^2)$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่างของประชากร

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อน

ประชากร (ครัวเรือน) ของหมู่บ้านคลองวัดไร่ มีจำนวน 387 ครัวเรือน โดยใช้ความคลาดเคลื่อน 0.05 ดังนั้นจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ

$$\begin{aligned} n &= 387 / (1 + 387 \cdot (0.05)^2) \\ &= 387 / 1.9675 \\ &= 196.6 \end{aligned}$$

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีค่าเท่ากับ 197 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลประเภทเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุดจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารภายในท้องถิ่นที่ได้รวบรวมไว้
2. ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของไทยเชิง อำเภอบางระกำ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งคณะผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นเอง แยกออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพศ อาชีพ ระดับการศึกษา ฯลฯ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับ เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติทางวัฒนธรรมประเพณี ก่อนและหลังการพัฒนา

3. กรอบการสัมภาษณ์

- ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำหมู่บ้าน
- ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้าน
- ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม
- ข้อเสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารต่าง ๆ แล้วนำมากำหนดนิยามศัพท์เพื่อสร้างประโยคคำถามในแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม
2. เสนอรูปแบบเครื่องมือที่สร้างต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทร์แก้ว และที่ปรึกษาร่วมคือ รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ
3. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้ว ทดลองเก็บข้อมูล
4. ตัวอย่างเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ปรากฏในภาคผนวก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ได้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพและปริมาณผสมผสานกัน การศึกษาโดยใช้การสังเกตการณ์ที่มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด (participant observation) และการศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม (interview schedule) เพื่อที่จะมีการตรวจสอบข้อมูลให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด และเชื่อถือได้มากที่สุด

1. เทคนิคการรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ที่มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด เป็นวิธีการที่มีความสำคัญอย่างมาก และได้เน้นเป็นอย่างมากในการศึกษานี้เพื่อที่จะได้สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างใกล้ชิด มีการพูดคุย พบปะ และมีโอกาสร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยเข้าไปร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านตลอดระยะเวลา 2 เดือน หลังจากนั้นได้เข้าไปในหมู่บ้านอีกเดือนละ 2 ครั้งเป็นเวลา 4 เดือน สำหรับการพูดคุยพบปะสัมภาษณ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ได้เน้นการสัมภาษณ์ key informants ตามแนวทางการสัมภาษณ์ (interview guide) อย่างลึกซึ้ง เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือบริเวณใกล้เคียง บุคคลที่จะสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้นำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับหมู่บ้านและตำบล ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เจ้าหน้าที่บางคนระดับอำเภอและหรือจังหวัด และพ่อค้าในหมู่บ้านและในเมือง นอกจากนี้ในระดับหมู่บ้านทำการเลือก key informants อีก 4 กลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ คือ

- 1) สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านไทยโซ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้น ได้เลือกทำการสัมภาษณ์ชายและหญิงที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป และได้

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นเป็นเวลาอย่างน้อย 25 ปี โดยสัมภาษณ์ตามแนวทางสัมภาษณ์ทุกคน โดยเน้นถามในเรื่องอัตราการการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

2) สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้ทำการสัมภาษณ์ปัจเจกบุคคลเป็นรายกรณีที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เพื่อหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง และทำการสัมภาษณ์ผู้ที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เพื่อค้นหาสาเหตุของการที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงของผู้ที่ได้เปลี่ยนอาชีพ และผู้ที่ไม่ได้เปลี่ยนอาชีพ เพื่อค้นหาปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง

3) สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพแตกต่างของแต่ละบุคคลนั้น ในเรื่องของทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ นั้น ได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มคนที่มีลักษณะดังนี้คือ คนที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป อย่างน้อย 10 คน คนที่มีการศึกษาสูงกว่า ป.4 อย่างน้อย 10 คน และคนที่ไม่ค่อยมีการศึกษา (ต่ำกว่า ป.4) อย่างน้อย 10 คน

4) สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้ทำการสัมภาษณ์ปัจเจกบุคคลเป็นรายกรณีที่ได้รับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ นั้น โดยตรงเพื่อจะได้ทราบลักษณะของผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบวกและด้านลบ

การศึกษาเอกสาร ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตัวอย่างที่สามารถจะเก็บได้ก็คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ประปา และไฟฟ้า
2. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณหมู่บ้านหรือบริเวณใกล้เคียง เช่น โรงสี โรงเลื่อย ลานมัน ปอทราย โรงงาน เป็นต้น

3. ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการถือครองที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

4. ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงด้านบริการของรัฐ เช่น โครงการสุขภาพและอนามัย การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ การพัฒนาต่าง ๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำ

5. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพนิเวศวิทยาทั่วไป เช่น สภาพที่ดิน อากาศ และทรัพยากรต่าง ๆ

6. ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร หาได้จากข้อมูลทะเบียนราษฎร

2. การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม เป็นเทคนิคอีกวิธีหนึ่งที่เป็นแบบปริมาณที่พยายามเก็บรวบรวมข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยได้ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตามแบบสอบถามทุกครัวเรือน เพื่อจะได้ทราบลักษณะทั่ว ๆ ไป ในปัจจุบัน และทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน

ที่อยู่ในหมู่บ้านมากกว่า 25 ปี เพื่อจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ นอกจากนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปัจเจกบุคคลอย่างลึกซึ้งนั้น ถูกต้องและเที่ยงตรงยิ่งขึ้น ตลอดจนการสำรวจนี้จะทำให้ทราบ key informants ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลประกอบในการเลือกสัมภาษณ์แต่ละประเด็นให้ละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ได้เน้นการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก การวิเคราะห์ข้อมูลมีการใช้สถิติอย่างง่าย เพื่อที่จะบรรยายและอธิบาย (Descriptive) ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนการแปลความหมายตามเนื้อหาสาระจากการที่ได้รวบรวมข้อมูลตามเทคนิคของการสังเกตการณ์ที่มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดจากการบันทึกและการสัมภาษณ์บุคคลอย่างลึกซึ้ง

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการทดสอบทางสมมติฐาน 5 ขั้นตอนดังนี้คือ

1. สมมติฐานที่ต้องการทดสอบ (Null Itypothesis: H_0) โดยกำหนดให้ $\mu_{ก่อน} = \mu_{หลัง}$ ซึ่งหมายความว่าระดับปฏิบัติก่อนและหลังการพัฒนาไม่มีการเปลี่ยนแปลง
2. สมมติฐานขัดแย้ง (Atemative Hypothesis : H_a) โดยกำหนดให้ $\mu_{ก่อน} \neq \mu_{หลัง}$ ซึ่งหมายความว่าระดับการปฏิบัติหลังการพัฒนามีการเปลี่ยนแปลงจากระดับการปฏิบัติก่อนการพัฒนา
3. ตัวสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน เป็นการทดสอบค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติก่อนและหลังการพัฒนาจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน จึงเลือกใช้การทดสอบแบบ (t - test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS.
4. ขอบเขตที่จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก H_0 เมื่อค่า t ที่คำนวณได้อยู่นอกช่วงการยอมรับ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95 % และยอมรับสมมติฐานขัดแย้ง H_a ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ซึ่งช่วงของความเชื่อมั่นและค่า t ทดสอบจะปรากฏอยู่ในแต่ละพฤติกรรมที่สำรวจ
5. การสรุปผล มี 2 ขั้นตอน
 - พฤติกรรมที่สำรวจเปลี่ยนแปลงแสดงว่าการปฏิบัติรวมมีการเปลี่ยนแปลง
 - ทุกระดับการปฏิบัติมีการเปลี่ยนแปลงแสดงว่าสังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง